

NATUUR VOOR KLIMMERS, KLIMMERS VOOR DE NATUUR: DE TOEKOMST VAN DE ECOLOGIE OP EN ROND DE BELGISCHE ROTSMASSEIEN

Wie de rotsmassieven in België regelmatig een klimbezoekje brengt, weet het: de natuur op en rond onze rotsen is prachtig om in te vertoeven. Maar hoe wordt die natuur precies beschermd en wat is het samenspel met de klimmer? We vroegen het aan Luc Vandebosch, vrijwilliger bij KBF en natuurgids voor Natuurpunt.

Luc Vandebosch: “Het bijzondere aan de Belgische, voornamelijk Waalse, rotsmassieven, is dat ze zeldzame ecosystemen herbergen. De rotsen bestaan namelijk vooral uit kalk, waardoor je bovenop die rotsen kalkgraslanden kan terugvinden. Een type natuur dat elke natuurliefhebber fantastisch vindt, omwille van haar diversiteit en zeldzaamheid. Ik vond het eigenlijk verwonderlijk dat soort vegetatie aan te treffen in Wallonië. Kalkgraslanden gaan immers vooral ontstaan als ze beheerd worden door de mensen, terwijl de meeste natuur in Wallonië ongerept is. In Vlaanderen hebben we erg veel van dat soort ‘onnatuurlijk’ tot stand gekomen natuur. De Limburgse heidevlakten zijn daar een goed voorbeeld van, die zijn er maar gekomen bij de gratie van de boeren. Ze hadden geen meststoffen, wat betekende dat ze moesten ‘plaggen’. Daarbij schraapten ze van de grond de meest vruchtbare laag af en legden ze die in hun stallen. De runderen die op stal waren, deden hun gevoeg daarop, en dat gebruikten zij om hun akkers te bemesten. Door het feit dat zij de heidevlakten verschraald hadden, gaf dat de kans aan de natuur om een heel eigen biotoop te ontwikkelen. Mensen denken dikwijls: hoe rijker de grond, hoe rijker de natuurlijke omgeving. Maar vaak is het tegendeel waar: hoe schraler de grond, hoe meer divers je natuur gaat zijn.”

Hoe zijn de Waalse kalkgraslanden dan tot stand gekomen?

Luc: “De kalkgraslanden op de rotsen zijn ontstaan doordat kudde schapen die hellingen kaal graasden. Op die manier kregen bepaalde plantensoorten, zoals orchideeën, de kans om te bloeien. Maar dat vergde natuurlijk, via die schapen, een bepaalde vorm van beheer. Dat is ook het

probleem met de heidevlakten in Vlaanderen: nu er niet meer ‘geplagd’ wordt, is het praktisch gezien zeer moeilijk om die natuur op een gelijkwaardige manier te onderhouden. Daardoor is er een pak verloren gegaan. Waarom dringt KBF zo aan om te gaan werken in de natuur? Omdat je die natuur op een bepaalde manier moet onderhouden om het bos niet de overhand te laten halen.”

Waarom zou dat gebeuren?

Luc: “Het bos is wat men de ‘climaxvegetatie’ noemt. Na bos is er niets meer, ze vormt het toppunt van de vegetatie in ons land. Laat je de natuur in België gewoon begaan, dan groeit alles in België vol bos. Maar dat betekent natuurlijk ook dat je op dat moment alle diversiteit verliest. Vroeger, toen de natuur nog alomtegenwoordig was, vormde dat geen probleem. Er kwam eens een stevige storm die zorgde voor een aantal open ruimtes in het bos en daar kon de natuur dan terug herbeginnen. Maar tegenwoordig is dat soort natuur, met ‘pioniersgewassen’, schaars aan het worden.

Om die reden zijn de rotsmassieven ook beschermd ecologisch gebied.

Luc: “Inderdaad. Het Europese ‘Natura 2000’-netwerk rangschikt alle Belgische rotsmassieven, met als voornaamste uitzondering van Durnal, als beschermd natuurgebied. Als je de kalkgraslanden niet onderhoudt, verdwijnen ze. En met hen al de waardevolle planten en dieren in die omgeving. Je krijgt een kettingreactie. Neem bijvoorbeeld de orchidee. Als die verdwijnt, verdwijnen ook alle insecten die met orchideeën te maken hebben. Vervolgens zullen ook de vogelsoorten verdwijnen die zich met dat soort insecten voedden. En zo verdwijnt op den duur een volledig type ecosysteem. Je biodiversiteit gaat naar de bliksem.

Een project als Natura 2000 probeert ten eerste die waardevolle natuur te bewaren. Bij de kalkgraslanden is dat doenbaar, omdat er niet zoveel meer van over is. Ten tweede gaat men die gebiedjes aan elkaar proberen te koppelen. En daar spelen de rotsmassieven een speciale rol in. Want bij een rots heb je andere vegetatie onderaan de rots, tegen de rots en op de rots. En je moet altijd zorgen dat je die variëteit in de mate van het mogelijke kan behouden.”

Waar is dat ‘Natura 2000’-project eigenlijk ontstaan?

Luc: “Het is een initiatief dat uitgaat van de Europese Unie, met als bedoeling over heel Europa de meest waardevolle natuurgebieden te proberen bewaren. Voor Wallonië wilt dat zeggen dat dertien procent van het grondgebied is aangeduid als ‘Natura 2000’-gebied. Dat komt neer op 240 gebiedjes die bewaard zouden moeten blijven. En die men dus ook in de mate van het mogelijke aan elkaar zou willen koppelen.

In dit geval is dat erg belangrijk, want als je zoveel gebieden hebt voor zo’n klein oppervlak, dan volgt daar uiteraard uit dat die gebieden zeer klein gaan zijn. Dat maakt ze ontzettend kwetsbaar. Heb je in zo’n gebied een probleem, dan gaat alles wat er aan planten en dieren in leeft, onherroepelijk verloren, tenzij ze kunnen uitwijken naar aanpalend gebied. Daarnaast zijn dat soort kleine, op zichzelf staande gebiedjes ook nefast voor de genetica van dieren. Die moeten immers de kans krijgen om uit te zwermen, wil er binnen hun soort genoeg diversiteit blijven bestaan.”

Welke waardevolle planten of dieren tref je eigenlijk aan op onze rotsen?

Luc: “In wezen zit je bij een rotswand met verschillende niveaus, waar de natuur telkens verschilt. Ten eerste heb je alles wat te maken heeft met de voet van de rots en de weg er naartoe. Dan heb je de rotswand zelf. Maar in die wand heb je ook allerlei scheuren, afhankelijk van het gesteente. En dat herbergt een aantal soorten, vooral varens, mossen en korstmossen. En tenslotte heb je de bovenkant, waar in dit geval bijvoorbeeld die

kalkgraslanden liggen.

Qua dieren zou de oehoe zich weer op onze rotsmassieven moeten bevinden. Dat is een gigantische uil, die terug is van weg geweest. Idem met de slechtvalk. Dat zijn de twee paradepaardjes van die gebieden. Maar daarnaast vind je er ook de muurhagedis, het bleek bosvogeltje (geen raar vogeltje, maar een zeldzame orchidee) en een heleboel andere soorten.”

Hoe verhoudt de KBF en de klimsport in het algemeen zich tot die ecologie?

Luc: “De KBF ziet het evenwicht tussen klimmer en natuur als iets heel belangrijks. Je mag niet vergeten dat Natura 2000 een omwenteling is geweest, in die zin dat ze bepaalde natuurgebieden wilden beschermen, maar dat ze ook beseften dat natuur verschillende functies had. Onder andere ook het bevorderen van recreatie. In die zin is het niet de bedoeling om gebiedjes af te zonderen van de rest van de wereld, waar niets meer kan of mag gebeuren, maar om die gebieden gedeeltelijk open te stellen, bijvoorbeeld door de invulling van de KBF. Zij gaan immers paden trekken, wat er voor zorgt dat de rest van het gebied gevrijwaard blijft van wandelaars. Zijn gaan ook tijdens broedperiodes van vogels bepaalde gebieden afsluiten. Ze beseffen dat ze door te klimmen een wezenlijke rol spelen in het conserveren van de natuur. Zij pleiten eigenlijk voor duurzaam klimmen. Idem voor het CAB (Club Alpine Belge), de Franstalige tegenhanger.

Eigenlijk zijn de klimmers op die manier medebeheerders van de natuur

Luc: “Ja. Het lijkt op zich contradictorisch, maar natuur moet beheerd worden. De mensen die de routes bouwen zullen ook altijd eerst specialisten raadplegen, om te zien wat ze wel of niet kunnen doen. De klimsport vormt voor sommige klimmers de absolute vrijheid. Alles wat die vrijheid in het gedrang brengt, daar zijn ze tegen. Ze moeten na-

tuurlijk beseffen dat met vrijheid zonder grenzen we ten langen leste zonder rotsen zullen zitten. Iedereen heeft er dus alle belang bij om mee een manier te zoeken om zo iets te voorkomen.

Wat wel moeilijk valt tegenwoordig, is het feit dat we niet altijd meer beschikken over de methodes om natuur, zoals de kalkgraslanden, op de juiste manier te beheren. Daarom gaat het KBF ook samenwerkingen aan met Waalse partners zoals Natagora (de tegenhanger van Natuurpunt), om de graslanden te beschermen en te beheren. Dat doen ze onder meer door de organisatie van eco-dagen, waarbij ze een volle dag met leden van klimscholen hun ecologische lessen in de praktijk gaan omzetten. Het is natuurlijk allemaal gebaseerd op vrijwilligerswerk. Maar als het KBF op zich al zorg draagt voor de rotsen en alles wat er rond ligt, zal de rest vanzelf wel volgen. In die zin althans dat er binnen hun partnerschappen ook anderen zijn die in die kalkgraslanden gaan blijven werken. In de praktijk komt het altijd op hetzelfde werk neer: bomen kappen en de ruimte die vrijkomt ‘schraal’ houden.”

Hoe zal de toestand op de rotsen volgens jou verder evolueren?

Luc: “Nu zal men moeten gaan afspreken met alle betrokkenen hoe men al die gebieden met elkaar gaat proberen verbinden. Dat is de hele uitdaging voor de toekomst. Natura 2000 had als bedoeling om, in plaats van allemaal op zichzelf staande eilandjes, een aaneengesloten mozaïek te maken van die natuurgebieden.

Indirect helpt het KBF hier aan mee door mensen te vragen om te carpoolen. Er zijn tenslotte al wegen genoeg en die zijn altijd barrières voor de natuur. Dieren gaan er niet voorbij raken. Daarnaast is teveel verkeer uiteraard ook slecht voor de luchtkwaliteit. In het buitenland is men daar nog veel meer mee bezig. Daar zorgen ze er voor dat mensen aan de klimmassieven kunnen raken met het openbaar vervoer.” ▲

Voor KBF: Louis De Geest en Luc Vandebosch (redactiemedewerkers KBF-magazine – ecologie)

TOEGANG TOT DE BELGISCHE ROTSMASSEIVEN VOOR KBF-LEDEN

De voornaamste Belgische klimgebieden waartoe KBF-leden toegang hebben:

- ✓ massieven beheerd door de KBF, zijnde **Yvoir** (Paradou), **Hotton**, **Mozet**, **Durnal** en **Pont-à-Lesse**
- ✓ massieven beheerd door de Club Alpin Belge (CAB), zijnde **Freyr**, **Beez**, **Dave**, **Les Awirs**, **Grands Malades**, **Corphalies**, **Landelies**
- ✓ **Goyet**, dat beheerd wordt door de Natuurvrienden Sportfederatie (NVSF)
- ✓ **Marche-les-Dames**, beheerd door het Ministerie van Landsverdediging (**enkel in het weekend!!**)
- ✓ massieven beheerd door de Union Belge de Spéléologie: **Bomal**, **Esneux**, **Tilff**, **Bouffioulx**

Als je op individuele basis (jij en je klimpartner) naar de rotsen gaat, hoef je geen toelating te vragen.

Als je met je club meegaat (bvb de klimschool), dan zorgt jouw club voor een toelating.

Voor alle andere gevallen (je wil een vriendin of familielid meenemen die geen KBF-lid is, je wil met een groep vrienden – niet-leden – naar de rotsen: raadpleeg het KBF-secretariaat – info@klimbergsportfederatie.be of 03 830 75 00).

Zorg dat je steeds je lidkaart kan tonen op verzoek van een langskomende controleur, ofwel een schriftelijke toelating vanwege de betreffende beheerder (zoniet kan je verzocht worden het klimmassief te verlaten).

Coördinaten van de betreffende beheerder, en informatie over nieuwe routes vind je in de topo's en op de website van de beherende klimvereniging.

Voor KBF kan je terecht bij Koen Hauchecorne 03 830 75 04 – koen.hauchecorne@telenet.be